

ROSSOCORPOLINGUA
collana di poesia diretta da Cetta Petrollo

Io scrivo nella tua lingua

di Massimiliano Damaggio

Testo greco a fronte – Traduzione di Giorgia (Gina) Karvunaki

ISBN 9788864389837

Collana Rossocorpolingua

diretta da Cetta Petrollo

© 2022 Editrice ZONA

Via Massimo D'Azeglio 1/15 – 16149 Genova

telefono: 338.7676020

email: info@editricezona.it

web site: editricezona.it

Impianto grafico: Serafina

Foto dell'autore: Donatella D'Angelo

Stampa: Digital Team – Fano (PU)

Finito di stampare nel mese di giugno 2022

Massimiliano Damaggio

IO SCRIVO NELLA TUA LINGUA

Una sfavola

con una nota critica di Mia Lecomte

Traduzione in greco di Giorgia (Gina) Karvunaki

§

Μαξιμιλιανός Νταμάτζιο

ΕΓΩ ΓΡΑΦΩ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΟΥ

Ένα ξεπαραμύθι

με ένα κριτικό σημείωμα της Μία Λεκομτ

Απόδοση στα ελληνικά Γεωργίας (Τζίννας) Καρβουνάκη

ZONA

a christian e fabrizio
στον Κρίστιαν και στον Φαμπρίσιο

*solo a un bambino riesce l'incanto di un cielo senza notte
e gli alberi, tutti, parlano dalle labbra di un fiore*

Francesco Marotta

*μόνο σε ένα παιδί φτάνει η γητειά ενός ουρανού που δεν νυχτώνει
και τα δέντρα, όλα τους, μιλούν με χείλη λουλουδιού*
Φραντσέσκο Μαρόττα

arrivi e partenze
αφίξεις και αναχωρήσεις

I polaroid

mi guardi dalla fotografia
ma io non so scrivere nella tua lingua
di cosa si chiamava bambino
ed era viaggio di vento, irruzione
nel nuovo giorno, al calendario
scandalo

incontrarti oggi in uno specchio di carta
mi ha fatto tremare le mani
perché ti ostini ad accompagnarmi di nascosto
all'uscita di ogni galleria

quando insieme per la sorpresa ridiamo
di fronte a un'improvvisa voragine di luce

α' πολαρόιντ

με κοιτάς απ' τη φωτογραφία
μα εγώ δεν ξέρω να γράφω στη γλώσσα σο
αυτό που το 'λεγαν παιδί
κι ήταν ταξίδι ανέμου, εισβολή
στη νέα μέρα, στο ημερολόγιο
σκάνδαλο

η συνάντησή μας σήμερα σ' αυτό τον χάρτινο καθρέφτη
έκανε τα χέρια μου να τρέμουν
γιατί επιμένεις να με συνοδεύεις κρυφά
στην έξοδο κάθε σήραγγας

όταν μαζί έκπληκτοι γελάμε
μπροστά σε ένα ξαφνικό βάραθρο φωτός

II durante il naufragio

di tutto questo naufragio si salva forse un bambino
che seduto sul pallone
nelle pozze dell'asfalto
vede riflesso il cielo come un canto

se potessi gli direi guarda che sei ancora in tempo
saltala quest'acqua
ora che è solo una linea

girati, e guardala mentre s'ingrossa
l'onda alta delle nubi sui palazzi
e come mi chiude gli occhi, adesso
e come sfuma la risata
di te che corri, e della
polvere

β' όσο ναυαγούσαμε

από όλο αυτό το ναυάγιο ίσως σωθεί ένα παιδί
που καθισμένο στη μπάλα
στις λακκούβες της ασφάλτου
βλέπει ένα τραγούδι, αντικατοπτρισμό του ουρανού

αν μπορούσα θα του έλεγα κοίτα, προλαβαίνεις
πήδα απάνω απ' αυτό το νερό
τώρα που είναι μόνο μια γραμμή

γύρνα, και δεξ το ενώ μεγαλώνει
το ψηλό κύμα των νεφών πάνω από τα κτίρια
πώς κάνει τώρα τα μάτια μου να κλείνουν
πώς κάνει να σβήσει το γέλιο
το δικό σου, ενώ τρέχεις
και της σκόνης

III dalla pensilina

ogni arrivo, se lo guardi bene, è una partenza
chi si abbraccia nel saluto, non sa
di salutare un arrivo

e di solito è nel ritorno che
chi si vede nei vetri ha più paura
di abbracciare uno sconosciuto

perché anche tornare è andare
in un posto che non c'era

γ' από την αποβάθρα

κάθε άφιξη, εάν την κοιτάς προσεκτικά, είναι μια αναχώρηση
όταν αγκαλιάζεις κάποιον ενώ τον αποχαιρετάς
δεν ξέρεις πως αποχαιρετάς μια άφιξη

στην επιστροφή συνήθως
ενώ καθρεφτίζεσαι στα τζάμια
φοβάσαι να αγκαλιάσεις έναν άγνωστο

γιατί κάθε επιστροφή είναι μια αναχώρηση
προς έναν τόπο που δεν υπήρξε

sfavola
ξεπαραμύθι

IV madre

non è corretto
e non è poesia
raccogliere un dolore
per scrivere parole

se stai piegata in due dentro la stanza
al primo piano della casa abbandonata
mentre urli al bambino
che scappa, e cade per le scale, e si nasconde

nel buio ascolta
il latrare del tuo male
che sfonda il tetto

δ' μητέρα

δεν είναι πρόπον
δεν είναι ποίηση
να συλλέγεις έναν πόνο
για να γράφεις λέξεις

αν είσαι διπλωμένη στα δύο
στον πρώτο όροφο του ερημωμένου σπιτιού
ενώ φωνάζεις στο παιδί
που το σκάει, και πέφτει από τις σκάλες, και κρύβεται

ακούει στο σκοτάδι
το ουρλιαχτό της αρρώστιας σου
να ξεσκίζει τη στέγη

...

tornavi dall'ufficio, facevi da mangiare
indossavi
un rumore dilagante per la casa
e i suoi fondali senza suono
e lunghi, dove dormo, e aspetto d'abitare
il calore mai fiorito nel tuo nome

ma anche strappare le labbra è
amore, anche
chiudere a chiave i sudori dei risvegli senza sonno

quando il sonnifero t'interrompe
e il balcone e il cortile ritornano al respiro
e le ombre ricoprono di segni
il vetro

...

γύριζες απ' το γραφείο, ετοιμάζες το φαγητό
στολιζόσουν
έναν αγαλίνωτο θόρυβο για το σπίτι
και τον αχανή βυθό του, χωρίς ήχο
όπου κοιμάμαι, και περιμένω να κατοικήσω
τη θαλπωρή που ποτέ δεν άνθισε στο όνομά σου

ακόμη και το ξέσκισμα των χειλιών είναι αγάπη
ακόμη και το κλειδαμπάρωμα του ιδρώτα
τη στιγμή που ξυπνάς άγρυπνη

όταν σε διακόπτει το υπνωτικό
και το μπαλκόνι κι η αυλή ανασαίνουν πάλι
και οι σκιές σκεπάζουν με σημάδια
το γυαλί

...

t'ho vista mutilare la radice del fiore
in uno stridere di denti che si scheggiano

t'ho vista soffocare in un vento
di animali che risalgono la gola

e t'ho vista riemergere e guardare inebetita
il mio ventaglio di mani aperte
dove si contorce una farfalla rotta

...

σε είδα να ακρωτηριάζεις τη ρίζα του λουλουδιού
με ένα τρίξιμο δοντιών που θρυμματίζονται

σε είδα να πνίγεται από μια ριπή άγριων ζώων
που σου ανεβαίνουν στο λαρύγγι

σε είδα να επανέρχεσαι και να κοιτάζεις αποβλακωμένη
την βεντάλια με τις ανοιχτές μου παλάμες
που μέσα της σπαράζει μια σπασμένη πεταλούδα

...

ogni volta che ritorno
ti avvolgo in uno spargimento di silenzio

e guardo il vento attraversarti, come un fiume
caduto fra i disegni delle urla nella pelle

così ci teniamo nel vuoto
dove le pareti quando crollano
non fanno alcun rumore

e il guscio vuoto dell'insetto
la città sommersa
abitiamo

...

κάθε φορά που επιστρέφω
σε τυλίγω σε ένα ξεχείλισμα σιωπής

κοιτάζω τον άνεμο να σε διαπερνά σαν ποτάμι
πεσμένο ανάμεσα στα σχέδια των ουρλιαχτών μέσα στο δέρμα

έτσι κρατιόμαστε στο κενό
όπου οι τοίχοι όταν καταρρέουν
δεν κάνουν κανέναν θόρυβο

και στο άδειο κέλυφος του εντόμου
στη βυθισμένη πόλη
κατοικούμε

V sfavola

c'era una volta un bambino che
non poteva essere e
il suo tempo di poco tempo
a giornata, arabesco
di pioggia

che attende
dietro porte senza uscita
fra i solchi
sui palmi e sulle braccia
di quando sfonda il vetro, nelle grida
della madre rinchiusa
in bagno

lo incontro che suda nell'armadio
che arretra, cane, nell'angolo più cavo,
gli dico che esistono i colori, esistono le cose
in forma di carezza, e anche se ho paura
gli passo una mano fra i capelli

ma lui li perde a ciocche
lo psicografo lo cerca nei disegni
e in fondo alla grafite c'è un bambino
che di notte, sul balcone
aspetta
l'astronave

ε' ξεπαραμύθι

μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα παιδί
που δεν μπορούσε να υπάρξει
κι ο χρόνος του, χρόνος μετρημένος
ανά ημέρα, βρόχινο
αραβούργημα

που περιμένει
πίσω από αδιέξοδες πόρτες
ανάμεσα στις αλετριές
στις παλάμες και στα μπράτσα
ενώ θρυμματίζουν το τζάμι, στις κραυγές
της μητέρας του
έγκλειστης στο μπάνιο

τον βρίσκω να ιδρώνει, μέσα στη ντουλάπα
σκυλί, που κάνει πίσω, στην πιο βαθιά γωνιά
υπάρχουνε, του λέω, τα χρώματα, τα πράγματα
που μοιάζουν με χάρδια, και αν και φοβάμαι
περνάω το χέρι μου απαλά μες στα μαλλιά του

αλλά εκείνο χάνει τούφες
ο ψυχογράφος το ψάχνει στα σκίτσα του
και στο βάθος του γραφίτη υπάρχει ένα παιδί
που τη νύχτα, στο μπαλκόνι
περιμένει
το διαστημόπλοιο

VI trovate

da bambino avevo un mangiadischi rosso
e mettevo sempre la stessa canzone
perché l'altro lato non mi piaceva

un giorno
cambiare a matita il nome della canzone
per poterne ascoltare un'altra
non funzionò più

così come chiamare isola il cortile

σ' πονηριές

όταν ήμουν παιδί είχα ένα κόκκινο πικάπ
κι έβαζα πάντα το ίδιο τραγούδι
γιατί δε μ' άρεσε η άλλη πλευρά

ήρθε μια μέρα
που το ν' αλλάζω το όνομα του τραγουδιού με μολύβι
γιατί έτσι άκουγα ένα άλλο
δεν έπιανε πια

το ίδιο όμως και το να λέω την αυλή "νησί"

dove comincia il bosco
εκεί που αρχίζει το δάσος

VII macchina del tempo

t'incontro dove comincia il bosco
e si spegne il rumore dell'uomo

sono tornato a mostrarti il palmo della mano
il nostro itinerario di sangue
dai tuoi sette anni, fino ai miei paesaggi
di vuoto che si schiude

la vita è bellissima, sai, e a tratti
potrai sfiorarla, nelle pause
ma solo per un attimo, prima di tornare
nel rumore

è come un amore negato che però t'aspetta sempre
come l'albero dove t'arrampicavi
adesso punito dal recinto

ma poi lo capirai anche tu
che questo tirare avanti
in fin dei conti è una mancanza d'amore

quando hai sempre in bocca un sapore
che non è il suo

ζ' μηχανή του χρόνου

σε συναντώ εκεί που αρχίζει το δάσος
και σβήνει ο θόρυβος του ανθρώπου

επέστρεψα για να σου δείξω την παλάμη μου
το δικό μας δρομολόγιο αίματος
από τα επτά σου χρόνια ως τα τοπία μου
εκεί όπου μισανοίγει το κενό

η ζωή είναι υπέροχη, ξέρεις, και μερικές φορές
μπορείς να την αγγίζεις, στα διαλείμματα
μα μόνο για μια στιγμή, πριν επιστρέψεις
στον θόρυβο

είναι σαν μια αγάπη που σου έχουν αρνηθεί
κι όμως σε περιμένει πάντα
είναι σαν το δέντρο που σκαρφάλωνες
τιμωρημένο τώρα από τον φράχτη

μα, σίγουρα το καταλαβαίνεις και συ
αυτό το πάω παρακάτω
κατά βάθος είναι έλλειψη αγάπης

όταν έχεις πάντα μια γεύση στο στόμα
που δεν είναι η δική της

VIII declivio

io scrivo nella tua lingua
in questo verbo che declina, prima
di cadere,

ascolto la collina
gonfiarsi in una nube
quando cane e bambino
in tragitti controvento
si rifugiano sotto l'albero
come in una casa
fra silenzi di foglie
e acqua appena mossa
da frequenze imprecise

adesso che da molto tempo
tutto questo vuoto
è tuo

η' κλιτύς

εγώ γράφω στη γλώσσα σου
σε αυτό το ρήμα που κλίνεται, πριν
πέσει,

ακούω τον λόφο
να φουσκώνει σε ένα σύννεφο
όταν σκύλος και παιδί
σε διαδρομές κόντρα στον άνεμο
καταφεύγουν κάτω από το δέντρο
σαν να είναι σπίτι
σε σιωπές φύλλων και νερού
που μόλις πάλλεται
σε αβέβαιες συχνότητες

τώρα που εδώ και πολύ καιρό
όλο αυτό το κενό
είναι δικό σου

IX psicografia

ti chiamo scrivendo
un rincorrersi di segni che ti fanno felice
un albero, una nuvola,
il vento
nel gesto del fiore
che s'inchina in un saluto

ma fanno poco le parole
quando non conoscono la carne
la carezza della pianta
e la sete di sole
sul fondale della
pietra

forse è per questo che tu non bussi mai
alle mie mani sfiorite

anche oggi ho raccolto un'altra cosa morta

θ' ψυχογραφία

σε καλώ ενώ γράφω ένα κυνηγητό λέξεων
που σε κάνουν ευτυχισμένο
ένα δέντρο, ένα σύννεφο
τον άνεμο
στην κίνηση του λουλουδιού
που υποκλίνεται

λίγα καταφέρνουν όμως οι λέξεις
όταν δεν γνωρίζουν τη σάρκα
το χάδι του φυτού
και τη δίψα για ήλιο
στο βυθό της
πέτρας

ίσως γι' αυτό δεν χτυπάς ποτέ
στα μαραμένα μου χέρια

ακόμα και σήμερα μάζεψα άλλο ένα νεκρό πράγμα

X poesia del padre morto

oggi sono arrivate tre lettere
una era di mio padre
morto molto prima di scriverla

io ero solo con la sua lettera fra le mani
come lui era solo con la sua morte nella penna

mi parlava di cose che già sapevo
perché successe dopo la sua morte
ma che lui non conosceva
e addirittura ha scritto:

ah, sapevi che

e io ho fatto finta di non saperlo

ι' ποίημα του νεκρού πατέρα

τρία γράμματα έφτασαν σήμερα
το ένα ήταν από τον πατέρα μου
που πέθανε πολύ πριν το γράψει

ήμουν μόνος με το γράμμα του στα χέρια μου
όπως εκείνος ήταν μόνος με τον θάνατό του στο στυλό

μου μιλούσε για πράγματα που ήξερα ήδη
γιατί συνέβησαν μετά τον θάνατό του
όμως εκείνος δεν τα γνώριζε
και μάλιστα έγραψε:

α, το ήξερες ότι

και προσποιήθηκα ότι δεν το ήξερα

XI memoria olfattiva

per molte notti ho dormito abbracciato al tuo maglione
fino a quando il tuo odore se n'è andato

ho letto da qualche parte che la memoria olfattiva
è la più dura a morire
e che rifiorisce
all'improvviso, e non ti avverte

sarà per questo che stamattina
il barista ha posato sul bancone
due tazzine di caffè

ια' οσφρητική μνήμη

πολλά βράδια κοιμήθηκα αγκαλιά με το πουλόβερ σου
μέχρι που χάθηκε από πάνω του η μυρωδιά σου

κάπου διάβασα ότι η οσφρητική μνήμη
πεθαίνει πιο δύσκολα
και ξανανθίζει
ξαφνικά, δίχως προειδοποίηση

ίσως γι' αυτό σήμερα το πρωί
ο μάρμαν άφησε μπροστά μου
δύο φλιτζάνια καφέ

XII bivacco

ritrovarti, per poco, è anche questo un rifugio
una luce senza suono che scivola sul giorno

io e te sediamo sull'erba
guardiamo
la sera, e come scolora
il tuo nome nel suo

ci sono cose che non sappiamo morire
e ci piace quest'addio, incondizionato
ma da cui non vogliamo tornare

ιβ' μπιβουάκ

το να σε ξαναβρώ, για λίγο, είναι κι αυτό ένα καταφύγιο
φως, χωρίς ήχο που γλιστράει στην ημέρα

εγώ κι εσύ καθισμένοι στο γρασίδι
κοιτάζουμε τη βραδιά
και πώς ξεθωιάζει
το όνομά σου στο δικό της

υπάρχουν πράγματα που δεν ξέρουμε να τα πεθάνουμε
και μας αρέσει αυτό το αντίο, άνευ όρων
και δεν θέλουμε να επιστρέψουμε από
αυτό

XIII aspettavamo l'alba

il sole è salito in fretta
o forse giravamo così in fretta
che ci siamo dovuti aggrappare
l'uno all'altro

ιγ' περιμέναμε την αυγή

ο ήλιος ανέτειλε γρήγορα
ίσως εμείς γυρνούσαμε τόσο βιαστικά
που χρειάστηκε να κρατηθούμε
ο ένας από τον άλλον

dove finisce il bosco
εκεί όπου τελειώνει το δάσος

XIV allenarsi a dimenticare

mi aspetti in cima alla salita
dove finisce il bosco
e la luce inizia
a scolorirti

mi mostri una coda di lucertola
che si muove ancora
e dici tanto poi gli ricresce
come noi
insistiamo a vivere
quello che perdiamo

e subito cadi fra le cose
che accettano di arrendersi

perché solo quello che si spegne
risplende

ιδ' ασκούμενος στη λησμονιά

με περιμένεις στην κορυφή της ανηφόρας
εκεί όπου τελειώνει το δάσος
και το φως αρχίζει
να σε ξεθωριάζει

μου δείχνεις την ουρά μιας σαύρας
που κινείται ακόμα
και λες μπορεί να ξαναμεγαλώσει
όπως κι εμείς
επιμένουμε να βιώνουμε
ό,τι χάνουμε

και αμέσως εγκαταλείπεσαι
στα πράγματα που δέχονται να παραδοθούν

γιατί μόνο ό,τι σβήνει
λάμπει

...

preghiera senza seguito
nel mondo degli adulti,
altra cosa ancora
che si consegna
a questa fonte ferma

lasciapassare di ombre
per chi disimpara il mondo
e si confonde
fra cumuli di veli

io vorrei che tu restassi
ma guardo il silenzio delle nuvole
passare

il vento risalire la collina
piegare l'erba
e dischiuderti in vapore

fra immobili pupille
di vipere

...

προσευχή δίχως ακολουθία
στον κόσμο των ενηλίκων
άλλο ένα πράγμα
που παραδίδεται
σ' αυτήν την ασάλευτη πηγή

άδεια εισόδου των σκιών
για όποιον ξεμαθαίνει τον κόσμο
και μπερδεύεται
ανάμεσα σε ένα σωρό πέπλα

θα ήθελα να μείνεις
μα κοιτάζω τη σιωπή των σύννεφων
που περνούν

τον άνεμο που ανηφορίζει τον λόφο
λυγίζει το γρασίδι
και σε ξεδιπλώνει σε ατμό

ανάμεσα στα ακίνητα μάτια
των φιδιών

XV nel mondo delle parole
non ci sono morti improvvise

ma io ho visto un vento, fermo alle radici
di un bambino
e della sua spada di legno

questo vento è un vento
vero, e la tua arma
è poca
ma mentre scendiamo insieme il sentiero nella notte
sei tu che mi fai strada
con una lucciola sul palmo della mano

a volte vorrei toccarti, ma poi non posso
e allora scrivo un luogo dove puoi correre e giocare
insieme ad altri segni come albero,
torrente
mentre ancora fai finta di volare
e cadi
termine in disuso
ogni giorno un po' più bianco

ιε' στον κόσμο των λέξεων
δεν υπάρχουν ξαφνικοί θάνατοι

μα εγώ είδα έναν άνεμο, κολλημένο στις ρίζες
ενός παιδιού
και στο ξύλινο σπαθί του

αυτός ο άνεμος είναι άνεμος
αληθινός, και το όπλο σου
είναι λίγο
μα όταν κατεβαίνουμε μαζί τα μονοπάτια μες στη νύχτα
είσαι εσύ που με οδηγείς
με μια πυγολαμπίδα στην παλάμη σου

κάποιες φορές θα ήθελα να σε αγγίξω, μα δεν μπορώ
και γράφω ένα τοπίο όπου μπορείς να τρέξεις και να παίζεις
μαζί με άλλα σημάδια όπως το δέντρο
ο χείμαρρος
ενώ ακόμα παριστάνεις ότι πετάς
και πέφτεις
ένας όρος σε αχρησία
κάθε μέρα και πιο λευκός

XVI giocare a nascondino fra gli alberi

così forte non hai urlato che l'uccello s'è fermato
e s'è fatto gabbia, così in silenzio
pietra su pietra hai costruito
il tuo viso in fondo al mio
specchio che ti insiste

di te c'è sempre un'alba nei paraggi
ramo dopo ramo
anche
nel durame della notte

fino alla
radice

ισ' παίζοντας κρυφτό ανάμεσα στα δέντρα

τόσο δυνατά δεν ούρλιαξες που το πουλί σταμάτησε
και μετατράπηκε σε κλουβί, έτσι στη σιωπή
πέτρα στην πέτρα έχτισες
το πρόσωπό σου στο βάθος του δικού μου
καθρέφτη που σε επιμένει

από σένα μένει πάντα μια ανατολή εδώ γύρω
κλαδί στο κλαδί
ακόμη και
στον κορμό της νύχτας

μέχρι τη
ρίζα

XVII allenarsi a ricordare

tu ora sai che di te è rimasto un soffio
sai che il soffio che di te è rimasto
è come provare a raccogliere una nuvola

di questo soffio che di te è rimasto
io respiro, e ascolto il tuo respiro come il battito d'un cuore
che mi chiude nel sonno

tu sai ora che l'uomo che è tornato
per donarti
all'amore degli insetti e delle vipere
cerca ancora il tuo respiro,

quando l'albero s'inceppe
e gli uccelli stanno, senza suono
e nel corpo del tuo tempo

cado

ιζ' ασκούμενος στη θύμηση

τώρα ξέρεις ότι από εσένα έχει μείνει μια ανάσα
ξέρεις ότι η ανάσα που απέμεινε από σένα
είναι σαν να προσπαθώ να μαζέψω ένα σύννεφο

από αυτήν την ανάσα σου που απέμεινε
αναπνέω και ακούω την αναπνοή σου σαν τον χτύπο μιας
[καρδιάς
που με τυλίγει στον ύπνο

τώρα ξέρεις ότι ο άνθρωπος που επέστρεψε
για να σε χαρίσει
στην αγάπη των φιδιών και των εντόμων
ακόμα αναζητά την ανάσα σου

όταν το δέντρο στομώνει
και στέκεται το πουλί, δίχως ήχο
και στη σάρκα τού χρόνου σου

κατρακυλώ

XVIII un grillo

da questo grillo oggi ho imparato
a sorridere

mostrarsi nudi a un grillo
è davvero una cosa pazza

ιη' ένας γρύλος

σήμερα απ' αυτόν τον γρύλο έμαθα
να χαμογελώ

να ξεγυμνωθούμε μπροστά σε έναν γρύλο
είναι στ' αλήθεια τρελό

dove inizia il rumore
εκεί όπου αρχίζει ο θόρυβος

XIX il palloncino rosso

è ancora possibile una forma di gioia per questo corpo
che fa gesti con le mani, ride, parla
passa la notte davanti agli uomini rotti
là dove tutti i vuoti coincidono

come un bambino che corre
dietro a un palloncino rosso, e lo tiene con i denti

e pensa che durerà, e lo lascia libero

ιθ' το κόκκινο μπαλόνι

είναι ακόμα εφικτή μια μορφή χαράς γι' αυτό το σώμα
που χειρονομεί, γελάει, μιλάει
περνάει τη νύχτα μπροστά σε σπασμένους ανθρώπους
όπου όλα τα κενά συμπίπτουν

σαν παιδί που τρέχει
πίσω από ένα κόκκινο μπαλόνι, και το κρατάει
[με νύχια και με δόντια

και νομίζει ότι θα διαρκέσει, και το αφήνει ελεύθερο

*non c'è lacrima che non scavi un solco,
una traccia indelebile di solitudine,
quando il dolore irrompe con la forza di un grido
nella purezza di una pagina priva di memorie*
Francesco Marotta

*δεν υπάρχει δάκρυ που να μην σκάβει ένα αυλάκι,
ένα ανεξίτηλο ίχνος μοναξιάς,
όταν ο πόνος εισβάλλει με τη δύναμη κραυγής
στην αγνότητα μιας σελίδας κενής από αναμνήσει*
Φραντσέσκο Μαρόττα

Le cose che accettano di arrendersi di Mia Lecomte

In un pomeriggio di diversi anni fa ricevetti un messaggio da Carlo Bordini: «Mia, sono felice, ho conosciuto un poeta». Carlo conferiva alla parola poeta, che non usava di frequente, un peso proporzionato alla gioia incontenibile, quasi infantile, per averne incontrato davvero uno. Ne aggiunse il nome, specificando che conduceva vita ritirata in Grecia. Riconobbi subito quel nome, l'avevo già incontrato grazie allo scrittore brasiliano Julio Monteiro Martins, che nel 2012 aveva pubblicato un suo testo intitolato “Neon” sulla rivista «Sagarana»: «Verrà il neon e avrà i tuoi occhi / i tuoi occhi così sepolti / a volte inquadrati negli schermi /... / Gli architetti, pulitissimi / sorridono lineari sotto i tubi luminosi / – e noi camminiamo contenti di vedere meglio». Mi erano rimasti impressi, questi versi, per la spietata fragilità di quella luce spettrale, a fremere sopra un'umanità cieca, senza riscatto.

Nel 2016, sempre Carlo, in una nota scritta per la mia ultima raccolta, in merito ai poeti in grado di guardare con gli occhi aperti all'orrore del mondo, concludeva: «come Massimiliano Damaggio, poeta molto appartato»; confermando di nuovo la forza dello sguardo sfrontato, “osceno” di quest'ultimo, rivolto senza vergogna a ciò che non vuole essere mostrato, che non si vorrebbe ri-conoscere, “contenti di vedere meglio”. Sguardo che reagisce con la sfacciata evidenza delle parole, di una lingua poetica che stravolge le ipocrite impalcature verbali degli “architetti pulitissimi”.

Τα πράγματα που δέχονται να παραδοθούν της Mia Lecomte

Ένα απόγευμα, πριν από αρκετά χρόνια, έλαβα ένα μήνυμα από τον Carlo Bordini: «Μία, είμαι χαρούμενος, γνώρισα έναν ποιητή». Ο Carlo στην λέξη “ποιητής”, την οποία δεν χρησιμοποιούσε συχνά, απέδιδε ένα βάρος ανάλογο με την σχεδόν ανεξέλεγκτη παιδική χαρά, όταν κάποιος γνωρίζει πραγματικά έναν “ποιητή”. Ανέφερε το όνομά του, διευκρινίζοντας ότι ζούσε απομονωμένος στην Ελλάδα.

Αναγνώρισα αμέσως το ονοματεπώνυμο αυτό, το οποίο είχα γνωρίσει χάρη στον Βραζιλιάνο συγγραφέα Júlio Monteiro Martins, όταν το 2012 είχε δημοσιεύσει ένα ποίημα του με τίτλο *Neon* στο περιοδικό *Sagarana*: “Τα νέον θα 'ρθουν και θα 'χουν τα μάτια σου / τα μάτια σου τόσο θαμμένα / μερικές φορές καθηλωμένα στις οθόνες / [...] / Οι αρχιτέκτονες, πεντακάθαροι / χαμογελούν γραμμικά κάτω από φωτεινούς σωλήνες / – κι εμείς περπατάμε χαρούμενοι γιατί βλέπουμε καλύτερα”. Με είχαν εντυπωσιάσει οι σίχτοι αυτοί εξαιτίας της ανελέητης ευθραυστότητας εκείνου του απόκοσμου φωτός, που τρέμει πάνω από μια τυφλή ανθρωπότητα, χωρίς λύτρωση.

Το 2016, ο Carlo εκ νέου, στο σημείωμα που έγραψε για την τελευταία μου ποιητική συλλογή, αναφορικά με τους ποιητές οι οποίοι μπορούν να δουν τη φρίκη του κόσμου με τα μάτια ανοιχτά, ανέφερε: “όπως ο Massimiliano Damaggio, ιδιαίτερα απόκοσμος ποιητής”, επιβεβαιώνοντας για άλλη μια φορά τη δύναμη του αναιδούς, “άσεων” βλέμματος του, στραμμένου με τρόπο ξεδιάντροπο σε αυτό που δεν θέλει να φανεί, που δεν θέλει να αναγνωρίσει τον εαυτό του ανάμεσα σε εκείνους που “είναι χαρούμενοι γιατί βλέπουν καλύτερα”. Ένα βλέμμα που αντιδρά με την προφανή αναιδεια των λέξεων, μιας ποιητικής γλώσσας που παραμορφώνει τις υποκριτικές λεκτικές σκαλωσιές των “πεντακάθαρων αρχιτεκτόνων”.

Questo libro, come spiega Damaggio «è la messa a nudo della memoria di un'infanzia», e come tale si muove lungo la strada da lui intrapresa nel tempo con sempre maggiore decisione: una torsione sempre più radicale "all'oscenità" – «nel buio ascolta / il latrare del tuo male / che sfonda il tetto» – attraverso una scrittura in continua oscillazione fra la violenza dello svelamento necessario e una puntigliosa delicatezza. Sono "arrivi e partenze" tra un'infanzia di dolore – «Il mio ventaglio di mani aperte / dove si contorce una farfalla rotta» – e l'età adulta; un moto centrifugo nella circolarità del tempo, che dall'epifania di luce della polaroid iniziale conduce al pallido bagliore al diradare del bosco. Gioco di riflessi – gli "specchi di carta" che rifrangono immagini speculari lungo tutta la raccolta – tra il bambino con cui ridere «di fronte a un'improvvisa voragine di luce» e lo stesso che va scolorendosi «Perché solo quello che si spegne risplende». Attraverso le cinque sezioni in cui è diviso il libro, si succede tale moltiplicazione di rimandi: *Arrivi e partenze*, a inaugurare e aprire il senso, perché «Ogni arrivo, se lo guardi bene, è una partenza / che si abbraccia nel saluto /... / Perché anche tornare è andare / in un posto che non c'era»; la *Sfavola* di una madre psichiatricamente instabile, dove aspettare per sempre d'abitare "il calore mai fiorito del tuo nome"; *Dove comincia il bosco*, con la magnifica "Poesia del padre morto"; *Dove finisce il bosco*, l'uscita definitiva dalla materialità del ricordo, l'approdo a un'età adulta guidata dall'infanzia scolorita in pura luce: «ma mentre scendiamo insieme il sentiero nella notte / sei tu che mi fai strada / con una lucciola sul palmo della mano»; e *Dove comincia il rumore*, una sola poesia con l'immagine potente di quel palloncino rosso, fin quando «è ancora possibile una forma di gioia per questo nostro corpo».

Αυτό το βιβλίο, όπως εξηγεί ο Damaggio “είναι το ξεγύμνωμα της παιδικής μνήμης”, και ως εκ τούτου κινείται στο μονοπάτι που έχει ακολουθήσει με την πάροδο του χρόνου, με ολοένα και μεγαλύτερη αποφασιστικότητα: μια ολοένα πιο ριζική ανατροπή “προς το άσεμνο” – “ακούει στο σκοτάδι / το ουρλιαχτό της αρρώστιας σου / να ξεσκίζει τη στέγη” – μέσα από μια γραφή που ταλαντεύεται συνεχώς ανάμεσα στη βία του απαραίτητου ξεσκεπάσματος και μιας σχολαστικής ευαισθησίας. Είναι “αφίξεις και αναχωρήσεις” ανάμεσα σε μια πολεμένη παιδική ηλικία – “την βεντάλια με τις ανοιχτές μου παλάμες / που μέσα της σπαράζει μια σπασμένη πεταλούδα” – και την ενηλικίωση, μια φυγόκεντρη κίνηση στην κυκλικότητα του χρόνου, που από την επιφάνεια του φωτός της αρχικής polaroid οδηγεί στη θαμπή λάμψη καθώς αραιώνει το δάσος. Παιχνίδι αντανάκλασεων “χάρτινοι καθρέφτες” που διαθλούν αντικατοπτριζόμενες εικόνες σε όλη τη συλλογή – μεταξύ του παιδιού που γελάει “μπροστά σε ένα ξαφνικό βάραθρο φωτός” και ενώ αυτό αποχρωματίζεται/ξεθωριάζει, “Γιατί μόνον ό,τι σβήνει λάμπει”. Μέσα από τις πέντε ενότητες στις οποίες χωρίζεται το βιβλίο, συμβαίνει αυτός ο πολλαπλασιασμός των μεταβολών: *Αφίξεις και αναχωρήσεις*, για να εγκαινιαστεί και να γίνει κατανοητό το νόημα, γιατί “Κάθε άφιξη, αν την κοιτάξεις προσεκτικά / είναι μια αναχώρηση / όταν αγκαλιάζεις κάποιον ενώ τον αποχαιρετάς /.../ Γιατί κάθε επιστροφή είναι μια αναχώρηση / προς έναν τόπο που δεν υπήρξε”· το *Ξεπαραμύθι* μιας ψυχιατρικά ασταθούς μητέρας, όπου περιμένεις πάντα να κατοικήσεις “τη θαλωρή που ποτέ δεν άνθισε στο όνομά σου”· *Εκεί όπου αρχίζει το δάσος*, με το υπέροχο “Ποίημα του νεκρού πατέρα”· *Εκεί όπου τελειώνει το δάσος*, η οριστική έξοδος από την υλικότητα της μνήμης, το πλησίασμα στην ενηλικίωση, με οδηγό την παιδική ηλικία, αποχρωματισμένη σε καθαρό φως: “μα όταν κατεβαίνουμε μαζί τα μονοπάτια μες στη νύχτα / είσαι εσύ που με οδηγείς / με μια πυγολαμπίδα στην παλάμη σου”· και *Εκεί όπου αρχίζει ο θόρυβος*, ένα μόνο ποίημα με τη δυνατή εικόνα εκείνου του κόκκινου μπαλονιού, μέχρι το “είναι ακόμα εφικτή μια μορφή χαράς για αυτό το σώμα”.

Io scrivo nella tua lingua è il verso scelto da Massimiliano Damaggio per intitolare la raccolta. Perché la rifrazione dei richiami è amplificata e sorretta proprio dalle sponde vive delle lingue, che offrono il fianco a ogni risonanza verbale e musicale. Damaggio è infatti traduttore di poesia dal portoghese, soprattutto – profondi sono i suoi legami con la poesia brasiliana – e dal greco. E la relazione fra il bambino e l’adulto di questa raccolta è costituita da un tessuto di lingue poetiche sempre al confine di se stesse, subito prima di trascolorare in altro: «Io scrivo nella tua lingua / in questo verbo che declina, prima / di cadere». Questo è anche il significato della pubblicazione in versione bilingue, con le traduzioni a fronte di Giorgia Karvunaki; in dialogo con i lettori italiani e greci, certamente, ma prima di tutto per rimarcare il passo sui confini sbavati dell’esistere, l’evanescenza di ciò che ci fa corpi, “cose che accettano di arrendersi”, fedele alla sacralità del verbo nella carne, deperibile «in disuso / ogni giorno un po’ più bianco».

Sto annotando queste osservazioni allo scoppiare di un conflitto armato dagli esiti incerti. L’ennesima emergenza, necessaria a riconfermare la nostra quotidiana, totale precarietà di fine mondo. Ma fra poco io e Massimiliano – che grazie a Carlo siamo amici da tempo, ormai, ci scriviamo e ci leggiamo, ma non ci siamo mai incontrati – ci ritroveremo attorno al tavolino di una pasticceria. A Como, città che per strane traiettorie biografiche ci accomuna. Seduti di fronte a quel famoso babà che ci stiamo reciprocamente promettendo da mesi. Eccoci. Lo strepito attorno di un’ordinaria apocalisse e il silenzio del nostro maestoso babà. Evviva il babà – ci arrendiamo! – evviva la poesia.

Εγώ γράφω στη γλώσσα σου, είναι ο στίχος που επέλεξε ο Massimiliano Damaggio για τον τίτλο της συλλογής. Γιατί η διάθλαση των αναφορών ενισχύεται και υποστηρίζεται ακριβώς από τις ζωντανές ακτές των γλωσσών, που προσφέρουν υποστήριξη σε κάθε λεκτική και μουσική απήχηση. Ο Damaggio όντως μεταφράζει ποίηση κυρίως από τα πορτογαλικά, – άρρηκτος ο δεσμός του με τη βραζιλιάνικη ποίηση – αλλά και από τα ελληνικά. Και η σχέση ανάμεσα στο παιδί και τον ενήλικα σε αυτή τη συλλογή αποτελείται από ένα φάσμα ποιητικών γλωσσών, πάντοτε ακραίων, λίγο πριν μετατραπούν σε κάτι άλλο: “εγώ γράφω στη γλώσσα σου / σε αυτό το ρήμα που κλίνεται, / πριν πέσει”. Αυτό είναι και το νόημα της διγλωσσης έκδοσης, σε απόδοση στα ελληνικά .... Προφανώς ένας διάλογος με τους Ιταλούς και τους Έλληνες αναγνώστες, αλλά κυρίως ένα βήμα που υπογραμμίζει τα διευρυμένα σύνορα της ύπαρξης, το άπιαστο αυτού που μας μετατρέπει σε σώματα, “πράγματα που δέχονται να παραδοθούν”, έκδοσης πιστής στην ιερότητα του εν σαρκή λόγου, φθαρτού “σε αχρησία, κάθε μέρα και πιο λευκού”.

Σημειώνω αυτές τις παρατηρήσεις, στο ξέσπασμα μιας ένοπλης σύγκρουσης με αβέβαια αποτελέσματα. Η πολλοστή έκτακτη ανάγκη, απαραίτητη για να επιβεβαιωθεί ξανά η καθημερινή, απόλυτη αβεβαιότητα μας πριν από το τέλος του κόσμου. Αλλά σύντομα εγώ και ο Massimiliano – που χάρη στον Carlo είμαστε φίλοι εδώ και καιρό, αλληλογραφούμε και διαβάζουμε ο ένας τον άλλον, αλλά δεν έχουμε γνωριστεί ποτέ – θα βρεθούμε γύρω από το τραπέζι ενός ζαχαροπλαστέιου. Στο Κόμο, μια πόλη που μας ενώνει μέσα από περιέργες βιωματικές διαδρομές. Έχοντας μπροστά το διάσημο γλυκό ‘μπαμπά’, που έχουμε υποσχεθεί ο ένας στον άλλον εδώ και μήνες. Εδώ είμαστε. Ο θόρυβος γύρω από μια συνηθισμένη αποκάλυψη και η σιωπή του μεγαλειώδους γλυκού μας. Ζήτω το γλυκό μας – παραδινόμαστε! – ζήτω η ποίηση.

La traduttrice

Giorgia (Gina) Karvunaki vive ad Atene. Suoi articoli, interviste e traduzioni sono stati pubblicati su riviste cartacee ed elettroniche greche, italiane e rumene: *Odòs Panòs*, *Dèkata*, *Poetix*, *Lifo*, *Gràfein*, *Verso Dove*, *Pioggia obliqua*, *Atelier*, *Insula Europea*, *La dimora del tempo sospeso*, *Fitralit*.

Η μεταφράστρια

Η Γεωργία (Τζίνα) Καρβουνάκη ζει στην Αθήνα. Άρθρα, συνεντεύξεις και μεταφράσεις της έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά, ιταλικά και ρουμανικά έντυπα και ηλεκτρονικά περιοδικά: *Οδός Πανός*, *Δέκατα*, *Poetix*, *Lifo*, *Γράφειν*, *Verso Dove*, *Pioggia obliqua*, *Atelier*, *Insula Europea*, *La dimora del tempo sospeso*, *Fitralit*.

Nota

Bivacco. Nelle Alpi con il termine "bivacco" ci si riferisce a una struttura incustodita a uso degli alpinisti per rifugio e pernottamento.

Σημείωση

Μπιβουάκ. Στις Άλπεις το “μπιβουάκ” είναι ένα καταφύγιο χωρίς επίβλεψη σε μεγάλο υψόμετρο.

Ringraziamenti dell'autore

Ringrazio Angela Palmitesta, Francesco Tomada e Mia Lecomte per aver creduto in questo libro. Cetta Petrollo per averlo voluto pubblicare. Panayotis Pakos e Yòrgos Kartàkis per i consigli. E ovviamente Gina per il bellissimo e prezioso lavoro.

Ευχαριστώ από τον συγγραφέα

Ευχαριστώ την Angela Palmitesta, τον Francesco Tomada και τη Μία Lecomte, που πίστεψαν σε αυτό το βιβλίο. Την Cetta Petrollo που ήθελε να το εκδώσει. Τον Παναγιώτη Πάκο και τον Γιώργο Καρτάκη για τις συμβουλές τους. Και φυσικά την Τζίνα για την σπουδαία και πολύτιμη δουλειά της.

Indice

arrivi e partenze αφίξεις και αναχωρήσεις	9
sfavola ξεπαραμύθι	14
dove comincia il bosco εκεί που αρχίζει το δάσος	31
dove finisce il bosco εκεί όπου τελειώνει το δάσος	47
dove inizia il rumore εκεί όπου αρχίζει ο θόρυβος	61
Le cose che accettano di arrendersi, di Mia Lecomte	66
Τα πράγματα που συμφωνούν δέχονται να παραδοθούν, της Mia Lecomte	67
La traduttrice Η μεταφράστρια	72
Nota Σημείωση	73
Ringraziamenti dell'autore Ευχαριστώ από τον συγγραφέα	74

editricezona.it
info@editricezona.it